List 17. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. aprila 1866.

Gospodarske stvari.

Pridelovanje sladkorne pese po skušnjah.

Poglavitna vodila.

Že več let sejejo ali sadé v mnogih deželah sladkorno (cukreno) peso z dobrim vspehom.

Pesa dá kmetovavcu bolj gotov dohodek od žita, ker ji vréme toliko ne nagaja.

Kdor hoče sladkorno peso z dobičkom pridelovati, mora paziti na to, da pridela peso, v kteri je največ sladkorja. Da se pridela dobra pesa, je treba, kakor večletne skušnje učé:

a) porabiti za setev pripravno močno zemljo;
b) preorati ali prekopati zemljo globoko, kar se da;
c) sejati ali saditi najbolje seme sladkorne pese in kar je mogoče hitro spomladi;
d) okopati peso, da se plevel zatare, in zemljo zrahljati je zeló koristno, ker potem pesa hitreje raste, pred zorí in dá več dobička.

Zemljina.

Poglavitno je za obdelovanje pese, ako se hoče za fabrike porabiti z dobrim vspehom:

a) da se sadi pesa na zemljini, ktera obstoji iz prstenine in apnene zemlje ali slinjevke, to je, z drugimi besedami: zemlja, na kteri ječmen in krompir dobro obrodí. Zemlja mora biti najmanj poldrugi čevelj globoka (debela) in že več časa dobro obdelovana;
b) podlaga preorane zemlje ne sme biti mrtva glina, ne sama ilovica, da voda pri deževanji ne zastaja in da solnčna gorkota zemljo hitro segreje.
c) treba je zemljo globoko preorati in dobro zrahljati, kar se najbolje doseže, če se popred kak sad (koruza, fižol, krompir) pridela, kteri se mora okopavati.

Če ni bila zemlja popred globoko obdelana, je najbolje na istem prostoru 3 do 4 leta zaporedoma brez premembe peso saditi, in ji vsako leto gnojiti z dobrim pripravljenim gnojem, in sicer jeseni. Če se to stori, se vsako leto več pese pridela.

Gnojenje in vrstenje setve (kolobar.)

Pri gnojenji zemlje se ne sme samo paziti, da se veliko sadú pridela, ampak da je tudi po svojem namenu izvrsten.

Skušnje učé, da je najbolje, če se na dobro pognojeno zemljo sadí najpred fižol in seje ječmen itd., in potem dve leti zaporedoma sladkorna pesa.

Vsakteri se bo prepričal, da bo potem obe leti veliko in dobre pese pridelal.

Izobraženi kmetovavci, kteri so tudi lastniki sladkornih fabrik, po skušnjah priporočajo, da pesa tudi na neobdelanih njivah, če se naredi praha, dobro obrodi, in da je posebno koristno, če se potem fižol ali ječmen seje.

Po meteljki ali lucerni in po turški detelji se ne sme nikoli sladkorna pesa saditi, ker se malo in slabega blaga pridela. (Dal. prih.)

O nekterih drevju škodljivih gosenic.

Mnogo metuljev je po naših vrtih in gozdih, ki drevju delajo veliko škodo, ker izležejo brez števila požrešnih gosenic. Med temi sadju največo škodo delajo gosenice tistih metuljev, ki jih grbe imenujemo, po nemško pa se jim „grosse“ in „kleine Frostspanner“ ali „Frostnachtschmetterling“ pravi; najhuja med temi pa je gosenica male ali zelene grbe.

Metulj te gosenice je rujavo-sivkast, ima velike, nježne, prašne perutnice; ona je močnejša, ima dolge, belo pisane noge, po kterih hitro korači, a kril (perut) nima, zato leteti ne more. Še le na pozno jesen ali pozimi, če ni prehuda, se ta metulj prikaže izpod zemlje. Ona (babica) leze na drevo, pa zleže po 200 do 300 jajčic, ktere človek komaj vidi, poklada jih na konce vejic in na popke sèm ter tjè, pa pritrdi z nekim limastim sokom. Brž ko neha zmrzovati in gorko prihajati, se oživijo gosenčice kot žima debele, izprva sive, potem bledo-zelenkaste s črno glavico, nazadnje so rumenkasto-zelene; vrinejo se med cvetje. Če tudi le ponoči žró, požró vse tako, da ne ostane nič zelenega na drevesu. Konec majnika meseca večidel se spustijo z drevesa, pa grejo v zemljo, da se v mešičke (pupe) prestvarijo.

Obiranje teh gosenic pri visocem drevji preveč časa vzame in se tudi ne dá opraviti. Boljše je pod mlada drevesca, ki se potresti dajo, rjuhe pogrniti, da odrasle gosenice na-nje popadajo in se tako pomoré. To se dá zjutraj zgodaj, kadar ni vetra, in le v prvi polovici vélicega travna najbolje storiti. Pa to ravnanje ne pomaga, ako so gosenice na visocem drevji in se stresti ne morejo. Najbolje je tedaj, ako se takrat metuljkam po življenji streže, predno jajčika leči začnó, to je od vseh Svetih naprej. To je pa tako storiti: Iz slame se omêla naredé in ž njimi se drevesa okoli debel, en do dveh čevljev od tal, tako ovežejo, da konci slame proti zemlji molé in slama kakor streho okrog dreves naredí; tako napravljena slama bôde metuljke, da ne morejo na drevo. Vsako jutro se pogleda slama in se pomoré vjete metuljke.

Še bolj se priporočajo okoli debla obročki s katranom (Theerringe) namazani. Katran pa škoduje dre-

vesu, ako bi se djal na golo deblo; zato je treba najpred okoli debla s špago ali dratom ovezati večkrat vkup zloženega in nekoliko zmočenega papirja, da se okoli debla lepo vleže, in na papirnato podlago se še le namaže katran. Če je katran tekoč, naj se mu pridene tretji del smôle, da se bolje drží. Treba je katran za dlan široko okoli debla namazati, in če ga je prva lega spodej ovezanega papirja v se posrkala, se še enkrat namaže, tako tudi v jeseni, kadar babica jajčica leže, to je, o sv. Lukežu vsaka dva dni do novega leta iznova namazati, ako se vidi, da ni oveza drevesna namazana. Od meseca sušca naprej, se morajo zopet mazati. Kolomaz (šmir) bi bil tudi dober, ako se preveč po drevesu ne odteka, kar mu škoduje. Dobro je tudi, ako se pod katranovo ovezo deblo pobeli z apnom ali namaže z ilovico.

Druzega se ne dá storiti.

Gospodarske skušnje.

* Najbolje sredstvo zoper uší na listji. — Kdor hoče hipoma te uší pregnati, naj poškropí tiste vejice ali mladice, po kterih sedé uší, z apnéno vodo ali beležem (Kalkmilch). Celó prigor ali pripeka (Sonnenbrand) in solnčne maroge na jabelkih se odpravijo, ako se s to vodó pomočijo.

Pisma do naših ljudí po Kranjskem
o novih srenjskih zadevah.

3. Pismo.

Svetovali smo vam, dragi rojaki, da napravite nove občine (srenje) kolikor mogoče velike, pa smo vam tudi dokazali, zakaj je treba velicih občin. Rekli smo, da soseski, ki ima kaj svoje lastnine, ostane to vse, če tudi je z drugimi združena v veliko občino.

Nadjamo se tedaj, da glas po velicih občinah ne ostane glas vpijočega v puščavi, ampak da možje, ki imajo glavo in srce na pravem mestu, zraven pa veljavo med svojimi sosedi, bojo delali na vso moč, da se ustanovijo velike občine, in da jim v tej prizadevi bojo na pomoč posebno duhovni gospodje, učitelji in vsi drugi rodoljubi.

Prav radi bi Vam v „Novicah“ načrtali tak zemljovid občin po tem svojem priporočilu; al težavno je tako delo brez natančnega znanja vseh krajev in njih razmer, da bi kaj napačno ne svetovali. Dobro došla pa nam je sestava občin, ki se je vpeljala leta 1817. in je veljala do 1848. leta, — ki je tedaj v dobrem spominu še mnogim našim ljudém, ker je živela okoli 30 let in se dobro potrdila. Večina teh glavnih občin je imela med 2000 do 3000 duš, nektera še več. Kar je že bilo in je dobro bilo, utegne zopet biti, se vé da s premembami, kjer je treba. Náte tedaj kranjski svét, kakor je bil pred 20 leti!

Po politični razdelitvi od 1817. leta je kranjska dežela imela le 125 glavnih občin: in sicer na Gorenskem (v ljubljanskem okrožji ali kresii) 48, na Dolenskem (v novomeškem) 57, in na Notranjskem (v postojnskem) 20. Podobčin ali sosesk pa je bilo v ljubljanskem okrožji 347, v novomeškem 379, in v postojnskem 160 — v vsem skupaj 886. *)

Glavne občine v ljubljanskem okrožji so bile te-le:

1. Ljubljana (mesto in predmestja); imela je takrat le 9885 duš.

2. Ljubljanska okolica s 1484 dušami. Podobčine so si bile: spodnja Šiška, Orle, Vič, Udmat.

3. Črnuče s 2583 dušami. Podobčine: Stožice, Ježica, Gameljni, Črnuče, Nadgorica, Podgorica, Dragomelj.

4. Zalog s 2161 dušami. Podobčine: Šmartno, Zadobrova, Sv. Agata, Kašelj, Slape, Muste.

5. Dobrunje s 2228 dušami. Podobčine: Štepanova vas, Vizavik, Dobrunje, Lipoglav, Javor, Podmolnik.

6. Bokalce s 2906 dušami. Podobčine: Log, Brezovica, Šujca, Dobrova, Podsmereka.

7. Brest s 2399 dušami. Podobčine: Studenec, Loka, Tomišelj, Dolenje Jezero, Iška Vas, Vrbljene.

8. Želimlje s 1263 dušami. Podobčine: Golo, Želimlje, Zapotok, Pijava gorica.

9. Križ s 2923 dušami. Podobčine: Križ, Moste, Suhadole, Podgorje, Šmarca, Homec, Jarše, Domžale, Stop.

10. Menguš s 2686 dušami. Podobčine: Menguš, Loka, Trzina, Vramšica, Depalja Vas, Studa, Dragomelj.

11. Kaplja Vas s 2687 dušami. Podobčine: Kaplja vas, Našovče, Mlaka, Klanec, Pešata, Zalog, Lahovče, Dobrava, Tunjice.

12. Kamnik s 3377 dušami. Podobčine: Kamnik, Kožiše ali Ravne, Stranje, Županjenjive, Bistričica, Mekinje, Nevlje, Palovče, Volčji potok.

13. Šmartno s 2055 dušami. Podobčine: Godič, Tučna, Gojzd, Črna, Loke, Šmartno, Hrušovka.

14. Motník s 2036 dušami. Podobčine: Znojile, Gornji Tuhinj, Hribe, Špitalič, Motník, Pod hruško.

15. Krumperk s 2497 dušami. Podobčine: Dob, Podreče, Studenec, Krtina, Sv. Trojica, Rovo, Radomlje, Brezovica.

16. Dol s 2541 dušami. Podobčine: Peteline, Snožet, Kleče, Dol, Podgora, Dovško, Vine, Beričevo, Sv. Križ, Ihan, Sv. Miklavž, Selo.

17. Moravče s 3129 dušami. Podobčine: Moravče, Drtija, Gorenje Koseze, Sv. Valentin, Sv. Mohor, Sv. Andrej, Vrhpolje, Vélika Vas.

18. Lukovica s 2826 dušami. Podobčine: Prevoje, Lukovica, Raholče, Zlatopolje, Koreno, Krašnja, Žirovše, Spodnje Koseze.

19. Št. Ožbalt s 2454 dušami. Podobčine: Blagovica, Češnjice, Št. Ožbalt, Trojane, Hrastnik, Brezje, Čemšenik.

20. Ponoviče s 2480 dušami. Podobčine: Hotič, Št. Lampert, Konj.

21. Kandrše s 2295 dušami. Podobčine: Peče, Zabava, Kandrše, Kolovrat, Šeminik, Roviše.

22. Zagorje s 2126 dušami. Podobčine: Zagorje, Loke, Potoška Vas, Kotredež, Ržiše.

23. Loka s 3129 dušami. Podobčine: Loka, Puštal, Sv. Barbara, Sv. Ožbalt, Sminec, Zapotnica.

24. Stara Loka s 3371 dušami. Podobčine: Stara Loka, Peven, Križna, Gora, Žabnica, Dorfarje, Stari Dvor, Suha, Godešiče, Reteče.

25. Poljane s 2559 dušami. Podobčine: Visoko, Kovski Vrh, Dobje, Podobeno, Dolenčiče, Podvrhom, Zgornja Rován.

26. Trata s 2375 dušami. Podobčine: Dolenja Dobrava, Gorenja Vas, Dolenje Brdo, Lučna, Hotavlje.

27. Stara Oslica s 2332 dušami. Podobčine: Stara Oslica, Trebija, Leskovica, Laniže, Pod jelovim Brdom, Koprivnik.

28. Sorica s 1310 dušami. Podobčine: Sorica, Danje, Davča, Zalilog.

29. Železnike s 2767 dušami. Podobčine: Železnike, Št. Miklavž, Studeno, Sv. Križ, Dražgoše.

30. Selce s 2804 dušami. Podobčine: Selce, Dolenja Vas, Bukovica, Sv. Klemen, Nemilje, Kališe, Sv. Lenart, Zgornja Luža.

---

*) V te podobčine ali soseske je spadalo po več vasí, ki jih pa tù na drobno naštevali ne bomo. Vred.

31. Št. Vid s 2556 dušami. Podobčine: Stanešče, Vižmarje, Št. Vid, Dravlje, Gornja Šiška, Glince.

32. Medvode s 2514 dušami. Podobčine: Draga, Sora, Zgornja Senica, Svile, Medvode, Preska, Golobrdo, Žlebe, Topolj, Studenčice.

33. Smelednik s 2295 dušami. Podobčine: Smelednik, Hraše, Trboje, Moše, Zgornje Pirniče, Spodnje Pirniče, Tacen, Šmartno.

34. Vodíce s 2211 dušami. Podobčine: Vodice, Bukovica, Šinkovturn, Vesca, Repnje, Zapoge, Polje.

35. Kranj s 7351 dušami. Podobčine: Kranj, Drulovke, Breg, Jama, Praše, Mavčice, Podreče, Stražiše, Bitno, Št. Jošt, Spodnja Besnica, Gornja Besnica, Čerčiče, Huje, Klanec, Primskovo, Britof, Predoslje, Kokrica, Rupa.

36. Naklo s 2374 dušami. Podobčine: Naklo, Pivka, Strževo, Okroglo, Strahin, Podbrezje, Žeje, Goriče, Srednja Vas, Tenetiše.

37. Cirklje s 2774 dušami. Podobčine: Cirklje, Grad, Gornji Brnik, Spodnji Brnik, Šmartno, Št. Urša gora, Štefana gora, Češnjevk.

38. Šenčuri s 2805 dušami. Podobčine: Velesovo, Olševk, Luže, Šenčur, Voglje, Hrastje.

39. Predvor s 2632 dušami. Podobčine: Babni vrt, Breg, Kokra, Suha, Tupaliče.

40. Tržič s 2884 dušami. Podobčine: Tržič, Sv. Ana, Sv. Katarina, Bistrica, Kovor.

41. Loka s 1596 dušami. Podobčine: Žvirče, Duplje, Žiganja Vas, Snično, Križ.

42. Radoljica s 3078 dušami. Podobčine: Hraše, Žerovnica, Zabreznica, Doslovče, Lancovo, Radoljica, Predtrg, Nova Vas.

43. Begnje s 3208 dušami. Podobčine: Zapuže, Begnje, Otok, Mošnje, Brezje, Ljubno, Leše, Srednja Vas.

44. Kropa s 2879 dušami. Podobčine: Kropa, Kamna Gorica, Češnica, Dobrava, Zaloše.

45. Bled s 4393 dušami. Podobčine: Dobrava, Sasp, Podhom, Spodnje Gorje, Višelnica, Gornje Gorje, Polšíca, Rečice, Bled, Želeče, Ribno, Selo pri Mlinu, Bohinska Bela.

46. Bistrica s 3813 dušami. Podobčine: Nomen, Bistrica, Nemški Rovt, Savica, Stodvor, Srednja Vas, Česnica, Gorjuše.

47. Jesenice s 3109 dušami. Podobčine: Potoke, Koroška Bela, Javornik, Jesenice, Planina, Hrušica, Dovje.

48. Kranjska gora s 2660 dušami. Podobčine: Rute, Kranjska gora, Koren, Radeče, Bela peč, Ahlete.

Na Notranjskem ali v postojnskem okrožji:

49. Vrhnika s 3734 dušami. Podobčine: Stara Vrhnika, Brezovica, Vélika Ligojna, Hrib, Vrhnika, Podlipa, Zaplana, Bevke.

50. Polhovgradec s 4965 dušami. Podobčine: Babna gora, Polhovgradec, Setnik, Horjul, Zaklanec, Verzdenec, Črnivrh, Selo, Sv. Jošt, Butajnova.

51. Borovnica s 3356 dušami. Podobčine: Borovnica, Preser, Rakitna, Zabočevo, Kamnik, Verd.

52. Logatec s 4463 dušami. Podobčine: Rovte, Godovič, Hotedržica, Medvedjebrdo, gornji Logatec, Žiberše, Dolnji Logatec.

53. Idrija s 6844 dušami. Podobčine: Idrija, Jelični vrh, Krnice idrijske, Srednja Kanomlja, Gornja Kanomlja, Čakovnik, Spodnja Idrija, Spodnja Kanomlja, Vojsko.

54. Žire s 3182 dušami. Podobčine: Dobračava, Dole, Ledine, Ledinica, Nova vas, Breznik, Žire, Žerovski vrh, Vrh.

55. Planina s 3294 dušami. Podobčine: Planina, Laze, Studeno, Unec.

56. Cerknica s 4282 dušami. Podobčine: Cerknica, Dolenja vas, Grahovo, Žerovnica, Obločice, Otonica, Begunje, Bezuljak.

57. Lož s 4772 dušami. Podobčine: Stari trg, Babno polje, Hudi vrh, Dane, Nemška vas, Knežna njiva, Igavas, Kozarše, Lož, Lipsenj, Metule, Nova vas, Jezero, Podcirkev, Pudob, Studeno, Vrh, Vrhnika.

58. Bloke s 2748 dušami. Podobčine: Véliki vrh, Vélike Obloke, Osredek, Ravne, Otave, Ravnik, Zales, Štrukljeva vas.

59. Postojna s 5761 dušami. Podobčine: Postojna, Ternje, Hrašče, Peteline, Rakitnik, Selce, Slavina.

60. Košana s 3270 dušami. Podobčine: Stara Sušica, Kal, Košana, Nadanje selo, Suhorje, Volče.

61. Senožeče s 2697 dušami. Podobčine: Brezec, Britof, Famlje, Gaberče, Laže, Dolenja vas, Gornje Vreme, Potoče, Senožeče, Senodole.

62. Razdrto s 3596 dušami. Podobčine: Studenec, Ubeljsko, Brdo, Hrenovica, Hruševje, Landol, Šmihel, Orehek, Razdrto, Rakulek, Slavinje, Bukovje.

63. Prem s 5717 dušami. Podobčine: Drskovce, Knežak, Bukovica, Harije, Kilovče, Postenje, Zagorje, Zarečje, Šembije, Beč, Čelje.

64. Trnovo s 2613 dušami. Podobčine: Trnovo, Bistrica, Trpčane, Semen, Vrbovo.

65. Vipava s 3509 dušami. Podobčine: Erzelj, Goče, Gradiše, Lože, Vrhpolje, Senobor, Slap, Vipava.

66. Šentvid s 2616 dušami. Podobčine: Lozice, Podraga, Šentvid, Vrabče.

67. Šturja s 2424 dušami. Podobčine: Budanje, Kovek, Planina, Šturja, Ustja.

68. Črni vrh s 2673 dušami. Podobčine: Podkraj, Črni vrh, Podvelb. (Kon. prih.)

Šolske stvari.

Okrožnica

knezoškofovega konzistorija ljubljanskega.

(Konec.)

Ali je ljudska šola pravo mesto, da bi se v njej učili tuji jeziki?

Kaj pravijo na to veljavni pedagogi, kaj skušnja, kaj ravnanje druzih narodov?

Baron Helfert, bivši tajnik avstrijskega ministerstva za nauk in bogočastje, ki je imel šolske reči našega cesarstva mnogo let v svojih rokah, je izdal 1861. leta knjižico: „*O ravnopravnosti jezikov v šoli in o nje ustavnem obravnavanji. Beseda v porazumljenje.*“ V tej knjižici on razločuje: 1. začetne šole, to je, tiste, ki dajó potrebno izobrazo vsemu ljudstvu sploh, brez obzira na potrebe raznih stanov; 2. olikovalne, to je, glavne in meščanske, ktere mladino dušno in nravno olikujejo za nje rokodelski in obrtnijski poklic; 3. pripravljalne, za mladino, ki je namenjena za više šole. — V začetnih šolah pravi, je le materni jezik na svojem mestu, in ta edini, ter dokazuje po psihologičnih in pedagogičnih pravilih, da je vsako prizadevanje, naj se podučuje tukaj še drugi tuji jezik, pedagogična nespamet (absurdum). — Tudi olikovalne šole, pravi dalje, naj svoj namen le z maternim jezikom dosezajo. A v pripravljalnicah je v deželah raznotere narodnosti mladino tudi v drugem jeziku treba toliko izučiti, da na realki in gimnazii nauk lahko začne in nadaljuje. — Tako je govoril pred petimi leti avstrijski podminister, izvedenec in Nemec, kteremu se menda ne bo očitalo, da je národen prenapetnež ali „zvijačen modrovalec“ (sophist).

Dr. Lang, tudi Nemec, v knjižnici: „Psihologične študije“, ki je lani prišla na dan, obžaluje, da se pri

odgoji otrók vse premalo gleda na srce, in graja posebno, da se otroci z tujimi jeziki mučijo, predno maternega do dobrega ne znajo.

Tako mislijo izvedenci. Če kdo vé za kakega pravega pedagoga, ki je druge misli, naj nam ga imenuje. Prosimo lepo!

Pa ne samo izvedenci so tacih misli, to isto nam trdi in dokazuje tudi navada in praktično življenje vseh narodov, pri kterih je ljudska odgoja po pameti uravnana. Kdo je slišal, da bi se po francozkih ljudskih šolah učila angleščina, ali po nemških francoščina? In vendar so Francozu Angleži in Nemcu Francozi sosedje, in eden ko drugi ima sè svojimi sosedi marsikaj opraviti. Pa saj nam ni treba tako daleč izgledov iskati. Ozrimo se po našem cesarstvu. Gotovo je Madjarom, Lahom, Hrvatom, Čehom ravno toliko nemščine potreba, ko Slovencem, — in vendar je oni v ljudsko šolo ne želé; niti se jim ne sili. Da! še celó glasoviti nemškutar Giskra je na moravskem deželnem zboru v odboru, za jezikovo ravnopravnost postavljenem, glasoval zastran ljudske šole za isto načelo, ktero so Njih Veličanstvo za česko kraljestvo potrdili.

Tako tedaj se samim nam Slovencem hoče posebej postreči, in naša deželna vlada ter ljudskih šol referent gosp. Zavašnik hočeta več, ko drugod pravi in iskreni Nemci!

Prašamo tudi: ali se je tujega jezika tako lahko naučiti, da se ga bo otrok precej v ljudski šoli kar vgredoč navadil? Skoraj sto let se ubija naša mladina po ljudskih šolah z nemščino; al, da bi se bil tam kdo nemščine res naučil, to čudo se dozdaj še ni zgodilo. Skoraj sto let je kraljevala zgolj nemščina v ljudski šoli; že prve molitvice, prve verske resnice se je moralo slovensko dete po nemški učiti. Pa koliko je bilo vspeha? Ali se je Nemčija le za enega človeka pomnožila? Pa se nadjate, da bote dandanašnji, in poleg slovenščine več opravili?

Znanje kacega jezika samo na sebi ni nobena modrost, in, če človek še kaj druzega ne zná, največ brez vsake koristi. Saj vidimo večkrat ljudí, posebno, ki so prišli od vojakov, ki po petero jezikov govoré, — pa kruha prosijo. Zakaj? Zato, ker človek brez praktičnih, za vsakdanje življenje potrebnih vednosti ni za nobeno rabo, naj bi si tudi vse jezike celega sveta govoril.

Kdor pa misli, da se je v ljudski šoli mogoče vsega naučiti, namreč maternega jezika, potem rečí, za življenje potrebnih, zraven pa še nemščine, temu lahko z besedami „Slovenca“ rečemo, da ne vé, kaj je ljudska šola, da njenih okolščin ne pozná.

Naše ljudstvo je bistre glave in ukaželjno. Koliko jih poznamo, ki so se sami od sebe naučili slovenski brati, ter prebirajo z največim pridom „Novice“ in druge slovenske knjige. Koliko bi se taki naučili, ko bi jih še šola podpirala!

Če pa prašamo: koliko dobička je imelo naše ljudstvo od nemščine po ljudskih šolah, moramo po očitnih skušnjah reči, da nobenega. Ljudje, ki so hodili v take šole, znajo nekteri še svoje slovensko imé z nemškimi črkami podpisati, nekteri vé še kako nemško besedo iz glave, ki jo pa večidel napak izgovarja, mnogi so pa že tudi to pozabili. Ali je kdo videl, da naše ljudstvo nemške bukve prebira? Ko bi pobral človek vse nemške bukve, kar jih prosto ljudstvo po deželi bere, porok smo, da jih v prav majhni cajnici vse lahko odnese. Ali se po takih pričbah more hvala peti zastaréli osnovi naših ljudskih šol? Je li po takem odbor deželnega letošnjega zbora le s trte zvijal svoj predlog o prenaredbi ljudskih šol? Ali mu ni bila skušnja, ne pa „sofistika“ voditeljica?

In vendar po takih britkih skušnjah naj bi se začela sopet stara pesem, in to, da narod, ki se je po domačem jeziku in domačem znanji komaj jel malo dramiti in vzdigovati, bi sopet hodil v tako ljudsko šolo, v kteri se z velikim trudom ni nič naučil! Znabiti, da je namen dober, — ali velik razloček je to, kje in kadaj naj se to izpelje, kar se za dobro ima; nam je vedno in v vsem modra prislovica voditeljica, ki velí: „Quidquid agis, prudenter agas et — respice finem.“

Al — večina starišev želé, pravi okrožnica, in mnogo držé do tega, da se njihovi otroci zraven maternega jezika tudi nekaj nemščine naučijo; in „Laib. Zeit.“ od 19. t. m. *) pravi, da si bo vlada vselej štela za dolžnost, na take želje, kolikor se izpolniti dajo, ozirati se.

---

*) Po načelu „audiatur et altera pars“ je menda uradni ljublj. časnik „Laib. Zeit.“ v 89. listu prinesel sestavek, kteri zagovarja „okrožnico“, pa naposled priporoča slovenskim časnikom, naj pisatelji, okrožnici protivni, ki se ponašajo, da imajo upljiv do ljudstva, raji svojo moč v to obrnejo, da se napravi več šol po deželi in se te pridnejše obiskavajo. — Na ta poziv z dobro vestjo moremo odgovoriti to-le: Srečna naša zemlja, ako bi bil za napravo šol in pošiljanje otrók v šole vsak toliko storil, kot so storili možje, ki iz ljubezni do naroda svojega v slovenskih naših časnikih ves čas se poganjajo za pomnoženje, pa tudi za zboljšanje ljudskih šol! Drugim svojim tovaršicam prepustivši vsakej svoj zagovor, rečejo „Novice“ le za svojo stran to-le: Odpríte njih liste od 1843. leta do danes, pogledite jih, in pričali nam boste hotè ali nehotè sami, da so storile tudi v tem svojo dolžnost, kajti ni ga poljá, razun gospodarskega, ki bi ga bile marljiviše obdelovale, kakor ravno polje ljudskih šol, in zmiraj po istem načêlu kakor danes. Nagovarjale so, podučevale, opominjevale in nemarne soseščane svarile, kolikor le beseda zmore. In pripomôgle so menda tudi k napravi marsikake šole, ktere bi ne bila sama šolska oblastnija na noge spravila, ali saj ne tako lahko. Ako jih še ni toliko, kolikor bi jih rodoljubni možje radi imeli, tega so oni tako malo krivi, kakor tega, da šole niso še takošne, kakoršnih si oni želijo. Sploh pa vendar, oziraje se na druge dežele in celó na druge države, moremo z nekakim ponosom reči, da v obče revna naša deželica ni tako zapuščena šol, kakor ta ali uni misli; vrh tega je pri nas še to, da veliko ljudí zna saj brati, če tudi niso v šolo hodili, ker se je drug po drugem naučil. — Ako je pa vendar še dokaj otrók, ki bi morali v šolo hoditi, pa ne hodijo (kar tudi mi z „okrožnico“ vred obžalujemo), je treba vedeti, da je vzrokov več in med njimi tudi tacih, kterih ljudstvo samo po sebi ni krivo. Saj je vendar dosti znano, da potrebo šolskega poduka sprevidi le omikano ljudstvo. Tako je pri nas, tako je drugej. Zato povzdignite omiko ljudsko, pa bojo šole kmalu polnejše! Prav zato pa kličejo tudi rodoljubni možje na ves glas in v eno mer: dajte narodu omike, več omike po naravni poti maternega jezika, kakor veljá to po vsem svetu, pa bodete videli, da bode ljudstvo vrelo v dobre šole kakor v cerkev. Ali so pa bile v prejšnjih časih naše ljudske šole takošne (da so dan danes nekoliko bolje, tega ne tají nihče), da bi bile širile ljudsko omiko? Beríte Helfert-a, pa bodete izvedeli, kaj pravi o sistematičnem ponemčevanji slovenskih ljudskih šol! Zaostala omika ljudstva našega je tedaj žarkovo maslo one bivše sisteme, ktera je že kmečkega fantiča, ko je še komaj hlače prav nosil, nemčiti začela. Tù iščimo glavnega vzroka, ako ljudstvo ne hrepení po šolah. — O drugih vzrokih, zakaj da otroci po kmetih ne obisku-

Zakaj neki pa se nahaja sèm ter tjè med našim prostim ljudstvom, česar ne bomo tajili, želja in hrepenenje po nemščini? To ni težko uganiti. Prosto ljudstvo je zgolj le praktično. Ono z mislijo ne vrta globoko, ne seza daleko; ne išče vzrokov, zakaj je to tako ali tako; ono gleda le na življenje, kakor je bilo in kakor je, in sodi po svoji dosedanji skušnji. In kaj ga uči njegova dosedanja skušnja? To, da je materni jezik bil zaničevan, zametavan; a na njega mestu da se je povsod nemščina šopirila. Ono je videlo, da se brez nemščine nikjer ni nič opravilo; da je pred gospôdo le tisti kaj veljal, ki je nemški znal; da je bilo že pri prvem koraku, ki se je storil v ljudsko šolo, nemščine treba; da človek še župan v svoji vasi ni mogel biti brez nemščine, in da je pri tem vsak capin, če je le koliko po nemški lomil, prednost imel pred najpoštenejšim možakom. In koliko je dandanašnji drugač? Kancelije so nemške. O najvažnejših rečeh človeškega življenja se obravnuje po nemški. Zapisniki, odloke, razsodbe so nemške. Če gre kdo v šolo, v tretjem razredu je učni jezik že nemški; na gimnazii, realki ga sprejmó že precej trdi Nemci, ki, nemara, mu že prvi dan Schillerja citirajo. V deželnem zboru in v druzih zborih, celó v zboru kmetijske družbe nemščina zvonec nosi. Ali je pri tacih okoliščinah čudo, da si ljudstvo nemščine želí? Ono, ki ne vé, da se človek v sami ljudski šoli nemščine naučiti ne more, — ono, ki sploh tudi še ne vé, da je ravnanje po kancelijah in šolah nasprotno načelu narodne ravnopravnosti, po Njih Veličanstvu slovesno oklicanemu, nasprotno mnogim obstoječim postavam in izdanim ministerskim ukazom.

Mi bi želeli, da sl. naša deželna vlada hvalevredne energije ne bi le kazala takrat, ko se hoče nemščina podpirati, ampak tudi povsod tam, kjer se ima uresničiti pravica slovenskega jezika. Tako, na pr. je gosp. c. k. deželni glavár izdal ukaz, naj uradi slovenskim ljudém pošiljajo slovenska povabila; mi poznamo uradnike, ki se za ta ukaz toliko menijo, ko za lanski sneg. Od ministerstva za pravosodje je prišla zapoved, naj se slovenske tiskanice rabijo, kolikor koli mogoče; a mi vemo za sodnije, ki razun nemško-slovenskih povabil nimajo ne ene slovenske tiskanice.

Naj se izkaže slovenskemu jeziku najpred pravica, ki mu gré po postavi, naravi in po načelu ravnopravnosti; naj se prosto ljudstvo o njegovih resničnih potrebah in koristih prav podučí, in potem še le naj se vpraša, in porok smo, da ljudstvo abotne želje po nemščini v ljudski šoli ne bo razodevalo.

Zares čudno se nam pa dozdeva to, zakaj okrožnica in deželna vlada ravno želji slovenskih starišev po nemščini toliko važnost pripisuje, a vendar je želeti, da bi se tudi na druge ljudske želje tako gledalo. Po naših mislih je ena želja toliko vredna, ko druga. Če se že stariši prašajo, ali se imajo njihovi otroci nemščine učiti, zakaj se ne vprašujejo tudi zastran drugih šolskih naukov? Tisti stariši, ki ne dajejo po šolskih postavah otrók v šolo, naj se kaznujejo brez vsake milosti, pravi deželna vlada. Kako je to, da se tukaj starišev volja ne spoštuje? Če so stariši zmožni zastran jezikovega nauka presoditi, kaj je treba in kaj ne, zakaj ne bi bili zastran celega šolskega učenja sploh? Naj se le vprašajo, ali je njihovim otrokom, ki domá ostanejo, treba 6 let v vsakdanjo in 3 leta v ponavljalno šolo hoditi, in videli bomo, koliko jih bo okrožnici pritrdilo. Porok smo še celó, da jih veliko poreče, da kmetu ni celó nobenih šol potreba; kar bi se jim še zameriti ne môglo, ker kmet po dosedanjih skušnjah sodi in vé, da se otroci v ljudski šoli, zlasti dokler je nemška bila, nič za kmečko življenje koristnega naučili niso. Pa kakošna zmešnjava utegne izvirati tudi iz tega, ako bi občine razsojevale, kteri jezik naj se učí v ljudskih šolah! Ako bi Notranjci, bližnji sosedje Lahom, zahtevali laški, Dolenci, bližnji sosednje Hrvatom, hrvaški, „Weissenfelserji“, sosedje nemškim Koroščem, samo nemški, kakošen kruh bi bil iz take pomešane moke! V šolah mora sistema vladati, a ne želje nevednih ljudí, naj so stariši ali občine.

Okrožnica pravi, da nima namena, naše mladine germanizirati. Na to odgovarjamo, da smo tacih obetov že vajeni. Tudi Schmerling je v svoji sloveči okrožnici, ko je nastopil državno ministerstvo, tako in prav odločno tako govoril. Naj nam tedaj po takem nihče za zeló ne jemlje, da ne gledamo na besede, ampak le na djanja. A djanja nam še zmiraj kažejo, da se za nemščino dela in skrbi kolikor koli mogoče, a za slovenščino v šolah in pa uradih — ubogo malo. Saj se je v letošnjem deželnem zboru dokaj tožeb slišalo o tem.

Tolažilo bi nas sicer to, da okrožnica pravi, da se z učenjem nemščine ne sme škoda goditi slovenskemu jeziku in glavnemu namenu ljudske šole; zakaj če se bo nemščina res le takrat učila, kedar ne bo na škodo slovenščini in ljudski izomiki sploh, potlej vemo, da v naši ljudski šoli — ne najde prostora. — Al te besede okrožnične se nam dozdevajo vse premalo določne in premalo omejene. Zakaj kdo bo sodil, kedaj se izomiki škoda godí in kedaj ne? Ali učitelj ali nadzornik? ali občina? ali vlada?

Zato se nam posebno malo dopada ukaz, da se ima nemščina v tiste šole, iz kterih so jo bili zadnja leta odpravili, kar naravnost sopet vpeljati, ako to želí ljudstvo, ali če krajne ali druge okolščine zahtevajo. — Ako se bo v tem smislu naprej delalo, potlej se bo v kratkem „der, die, das“ razlegal po vseh ljudskih šolah brez izjeme!

Diximus in salvavimus animam nostram.

jejo vsi šole, ne govorimo dalje, ker je gotovo, ako se odpravi glavni vzrok, ne bode tožeb veliko več, razun od tacih neumnih starišev, kteri žalibog! za dobro izrejo svojih otrok manj skrbí imajo kakor za rejo svojih telíc. Zato naj bodo ljudske šole svetišča za pravo, djansko omiko ljudstva, ne pa „Dressuranstalten“ za tuje jezike!
Vred.

Slovstvo.

* Črtice iz življenjepisa Valvasorjevega, ki jih je v nemškem jeziku spisal gosp. P. pl. Radič v „Triglavu“, so prišle nekoliko pomnožene in s podobo neumrlega našega rojaka okinčane, v posebnem natisu na svetlo pod naslovom: „Valvasor. Historische Skizze von P. v. Radics.“ Posvečena je knjiga gospodu Fideliju Terpincu, „pospešitelju vsega domovinskega.“ Ne le življenjepis rojaka našega, o kterem je prof. Zupan po pravici rekel:

„Za Krajno premožen, Za Krajno ubožen,
Za Krajno učen, Za Krajno rojen“,

dela to knjigo zanimivo, temoč tudi pridjani zgodovinsko-politični listi, posneti iz slavne knjige V., ki so dan današnji posebne važnosti, in to zarad pravde o zemlji kranjski (Territorialfrage), notranje Avstrije (Innerösterreich) itd. Zato mislimo, da bode zanimala dalje okroge. Dobiva se tudi v Gradcu pri Leuschner-u in Lubenskemu.

* Ne le učenjakom je večkrat treba vedeti, kako visoko (nad morjem) stojí ta ali una gora, to ali uno mesto, sêlo, jezero, reka itd., temuč mikavno je tudi drugim, da poznajo visočino hribov, krajev, vodá itd. Gosp. fajm. Zalolakar nam je v „Umnem Kmetovanji“

naznanil „visočavo nekterih hribov in ravnin; v „Mittheilungen des Musealvereins für Krain“ je gosp. Karl Deschmann priobčil 1298 tacih visomér pod naslovom: „Zusammenstellung der bisher gemachten Höhenmessungen in Krain“, pa pridjal nekoliko mér na Koroškem, Štajarskem in Primorskem. Ta natanko pretresena sestava je prišla zdaj tudi v posebni knjižici na svitlo v tiskarnici Kleimajer-jevi v Ljubljani.

Cvetice.

Po Schiller-ji Luíza Pesjak-ova.

Hčerke mladoletja solnca,
Cvetke vé, livadni kras,
Odgojila le k veselji
Je narava mila vas.
Krilo tkano z lučjo zore
Vam ste vezli roki Flore
Z barvnim lišpom prelepó.
Deteta, žalujte! zala,
Duše vam ni darovala,
V noč zavila vas temnó.

Slavec peva in škrjanec
Od ljubezni presladké,
In mamivno svitle veše
Vam v naročje frfolé.
Ali čaše vaše krone
Bokala vam hči Dione
Za blazino sladko ni?
Deca, jokajte! premila,
Ker ljubezen vam vdihnila
Ni čutila, ki blaži.

Če me Ani spred obličja
Tud' pregnal je majke sklep,
Kedar trgam za njo cvetke,
Vas, ljubezni znam prelep —
Jezik, srce in življenje
Navdušilo to početje
Vam, poslanci nemi, je,
Ino Bog bogov vladuje
V vaših listih, in varuje
V njih božestvo svoje vse.

Dopisi.

V Buda-Peštu 10. aprila V.— Najvažnejša dogodba tega tedna so bile razprave v gospôski zbornici o drugi adresi zbornice poslancev. Grof Ciráki je nasvetoval, naj gospôska zbornica te adrese ne potrdi, ter je v dolgem jedernem govoru dokazoval, da vpeljanje zakona 1848. leta brez prenaredbe in pa vlastno ogersko ministerstvo ne more biti narodu na blagor. Grof Ant. Séčen je ta nasvet Cirák-ov s tako prepričavno besedo zagovarjal, da se je od začetka kazalo, da adresa ne bo potrjena. Skoraj cela velika duhovščina in veliko število plemenitašev stare korenine so vérno stali na strani Cirákovi. Al kmalo se je število nasprotne stranke tako zmnožilo, da je padel nasvèt Cirákov, in adresa je večino glasov, (sicer le 4 več) dobila. Stari, skušeni možje so bili večidel zoper adreso, mlajši, gorkokrvnejši pa za adreso. V poslednjih dnéh je neki mnogo mlajših plemenitašev z dežele adresi na pomoč prihitélo, kteri se dosihmal v gospôski zbornici še niso prikazali, dasiravno zborovanje že dosto dolgo traja. — Vse na to kaže, da bodo mirnejši zastopniki in velikaši kakor leta 1848. brez vspeha glas povzdigovali, za blagor domovine. — Al v tem ste si pa obé zbornici popolnoma enaki, da nobena neče od kakega druzega naroda na Ogerskem nič vedeti kakor samo od madjarskega; nikdar nikoli se ne sliši drugače, kakor „a magyar nép“ (madjarski narod). Ali Madjari res mislijo, da ni treba drugim narodom na Ogerskem ravno takih pravic, kakor madjarskemu? Madjari zdaj tirjajo postave od 1848. leta brez prenaredbe, in to iz čiste postavoljubnosti! Vse zdaj obstoječe postave in razmere imajo za nepostavne, ker niso v smislu postav leta 1848. Davki posrednji in neposrednji čedalje bolj na dolg ostajajo. Res je, da Ogersko tudi revščina tare, ali ravno bolj revni so bolj voljni davke plačevati, kakor premožni, in če prav revni nekaj davkov dolžni ostanejo, to vendar ne znaša toliko, kakor če premožneji z davki zaostajajo. Govorí se, da deželni zbor misli zahtevati, da bi se vsi neposrednji davki, t. j. od zemljišč, od hiš, od dohodkov in osebni davek ne pobirali za državni zaklad, ampak za deželne potrebe. Ali bi se s takimi razmerami ohranila avstrijska državna jednota? Javalne. — Zbornica poslancev je zdaj razdeljena na mnogo odborov, kteri imajo različne predloge za skupno posvetovanje cele zbornice napraviti, n. pr.: predlog o vzajemnih zadevah cele Avstrije, predlog, kako se imajo zadeve bogočastja in šolskega podučevanja vravnati, predloge o deželnih političnih in sodnjiških postavah, itd. Predno bo vse to gotovo, preteče dosti časa, zato se ne vé, kako dolgo bo še trajal ogerski deželni zbor; znabiti, da tudi več let, kakor se je pred letom 1848. večkrat zgodilo, ako ne pritisnejo nenavadne dogodbe, kakor je n. pr. vojska. — Naj Vam še povem, da imamo po prav mehki zimi prav lepo gorko spomlad. Ker je sušca meseca, pa pa tudi svečana in prosenca zeló deževalo, je zemlja dobro napojena, zatorej vse tako hitro zeleni in poganja, da je veselje. Sadje je deloma že odcvelo ali pa še cvetè; ako pozneje ne pritisne mraz, bo mnogo sadja, pa tudi poljske pridelke obeta letina obilne.

V Kanalu 20. aprila. N. — Zadnje „Novice“ so nam prinesle dopis iz našega trga, o kterem naj rečem to-le: V dopisu omenjeni gospod je res trd Lah, kteremu je bil naš jezik, ko je v Kanal prišel, čisto neznan; a navadil se je že slovenščine po slovnici toliko, da tolmača, kteri sam v slovenščini ni izurjen, v pisarnici lahko pogreša. — Okrajna gosposka nam že tudi kaj malega v slovenskem jeziku piše, posebno pa pravica (sod). Da ljudstvo slabo govorí slovensko, niso krivi samo nekdanji laški dekani, temuč tudi grajski gospodje, ki so prešla leta tukaj neprenehoma stanovali in laške ali francozke služabnike imeli; kriva je pa tega tudi nekdanja tukajšna tovarna (fabrika), v kteri je velika množica Lahov tkala. Ni tedaj s slovenščino pri nas celó tako slabo, kakor se piše; sčasoma bode pa še bolje. (Bog daj! *Vred.*)

V Senožečah 11. malega travna. — Ako stopi kranjski Slovenec v vas svojih sorodnikov bližnjih dežel, se zahteva od njega, da mora biti kos nemškemu, magjarskemu in italijanskemu jeziku. Toliko jezikov pa ni moč se v ljudskih šolah naučiti, ako se ne zanemarja nauk najbolj potrebnih vednosti. Pa tudi stariši ne pošiljajo svojih otrok v ljudsko šolo, da bi si izredili Mezzofante (na pol fante), ohranijo si raji cele fante. Saj se niso s pametjo skregali! — Ljubljenci našega naroda so že večkrat o tem predmetu v državnem in deželnem zboru govorili, al žalibog! bob so metali v steno, zatoraj ostaja domoljubom še zmiraj dosti prilike, da svojo vmes rekó. In zato tudi jez pravim: zakaj bi slovenski jezik zanemarjali, saj

*) Zadnjič sem pozabil povedati, da je veliki ogerski škof Scitovsky rojen Slovak. Ta krstni list darovanje 200.000 gold. Za trnavško gimnazijo se pogodbo magjarskega učnega jezika še le prav objasnuje.

„največ svetá sliši sinom majke Slave!“ Poljaki so nemški jezik iz ljudskih šol odpravili, Čehi tudi, na Primorskem se nemški le v 3. in 4. razredu podučuje, zraven tega pa tudi pridno italijanski jezik goji. Italijanščina bi bila tudi za naš kraj primerna, ker naši tržani, možki in ženske, občujejo se večidel s Trstom in pogostoma z Italijani; naj bi se jim tedaj privoščilo, da bi se namesti nemščine kaj laščine v šoli navadili. Kje neki nemščino rabijo? Izmed 100 otrok, kteri obiskujejo našo šolo, jih gotovo 99 slovenske meje ne prestopi; ako pa želi eden ali več učencev se enega ali druzega tujega jezika bolj temeljito naučiti, naj se posebno pogodi z učiteljem, da doseže svoj namen; tirjati pa bi se ne smelo, da vsa šola zarad njega dragi čas trati! Ljudske šole se imajo prestrojiti po okolščinah in potrebah časa, ne pa po prenapetih zahtevah starega kopita. — Že večkrat omenjena tukajšnja drevesnica (vrtna šola) se bo menda ta teden delala. Marsikter robotnik te drevesnice je globoko zdihoval, češ, da bo težko doživel sadú svojega truda, drugi pa, da bi že sad vžival, ako bi se bila ta naprava pred nekterimi leti dovršila. Vendar bolje kasno ko nikoli! Pričetek mora biti, sicer bi bili na sodnji dan na istem mestu, kakor dandanes. — Za lišp se je okoli dveh krajev zida nasadilo malinov (mrlinov), potem se je presadilo v obliki štirivogelnikov v 3 in 4 rajdah, okoli 1600 dreves, največ divjakov, namreč: drobnic in lesnik, potem iz pešká izrejenih dreves: divjih kostanjev, orehov, češp, breskev, mandeljnov, češinj. Vsakemú hišnemu gospodarju je bilo dovoljeno vsaditi najmanj 5 sadnih dreves, ktera ima pravico čez nekoliko let, kadar se cepi obrastejo, nazaj tirjati. V sredo drevesnice se je pa nasejalo nekoliko jabelčnih, češnjevih in breskvovih pešek in murbovega semena; obilneje mere takošnega sadú se neki ni moglo nikjer (?) dobiti, ker določba za napravo drevesnice je prepozno došla. Škoda, da se ni večina dečkov udeležila sajenja in sejanja; saj telovadba je kmetu prirojena last! Zraven tega sadišča je čbelnjak (ulnjak), zatoraj bodo učitelji in učenci priložnost imeli, tudi v čbeloreji česa učiti se. — Škoda je, da se ne vpelje v nedeljsko šolo Zalokarkarjevo „Umno gospodarstvo.“ Trgovci in obrtniki imajo svoje akademije, njih kupčijski in obrtniški pomočniki pa nedeljsko šolo; ne smeli bi tedaj kmetijskim fantom njih stanú primernega poduka odtegovati, saj je kmetijstvo temelj državnega blagra. Če že ne morejo šolarji knjige na enkrat plačati, naj bi se jim obroki dovolili. Sredstva imamo; poslužujmo se jih; ne bodimo šalobarde! Za pospeh kmetijstva bi se imela tukaj tudi kmetijska poddružnica osnovati. Tudi šolska knjižnica bi se imela napraviti. K temu cilju in koncu bi se imeli vpisati v družbo sv. Mohora in v slovensko Matico in kupiti drugih potrebnih knjig. Pod faro spadajoče vasí Gaberče, Sinadole, Dolenje vas, Potoče in Laže bi morale svoj soldek po razmeri prebivalcev donesti; naš radodarni trg gotovo ne bi za njimi zaostal; marsikteri domoljub bi kakošno knjigo ali kakošen časnik podaril — pa narejena bi bila farna knjižnica, in po nji odprla bi se vrata do više omike tudi revnim faranom. Soseskini očetje bi morali za take naprave skrbeti! Vrli župan iz Dolenje vasí je ukazal letos do senožeške meje okoli gladke poti v 2 rajdah nasaditi sadnih dreves in cepiti divjakov po občinskem zemljišču; naše srenjsko predstojništvo je pa izpisalo listič dvema zunanjima človekoma, s kterim smeta divjakov po soseskinem prostoru izkopavati in jih v druge kraje prodajati (akoravno se tega blaga tukaj zdaj močno pogreša) namesti da bi se po izgledu gori imenovanega župana ravnalo. Predlanskem je kupilo Štanglov laz za 225 gold., pa lani ni nikakoršnih obresti donašal, ker trava se je vsa križem popasla; letos se je pa presadilo bora in hojevine na obdelano ledino, kakor da bi v naši soseski bolj pustega, za pogozdevanje Krasa pripravnega zemljišča manjkalo!

Iz Brkinov 15. aprila. B-n. — Okoli Prema so bile lani gosenice vse sadje čisto končale; — vsaka vejica je grdega mrčesa vsa živa mrgolela, in — tako so sadna drevesa o koncu maja gola ostala kakor pozimi. Čudno se je nam zdelo, ker prej ni bilo nikjer nič mešičkov, ki jih naš kmetovavec vselej skrbno pokončava — in vendar toliko te škodljive nesnage! Letos še le sem spazil, ko se je popje razvijati začelo, da ima ta gnjusoba ravno v sredi popka svojo zalego — in vsako peresce ima kot las drobnega črva ali še tudi več, ki so se blezo ravnokar izlegli in se že pásti začeli. Bojimo se tedaj, da sopet letos bomo ob sadje, ki je ravno v našem kraji poglavitni pridelek, ki je v rodovitih letih tisoče forintov v ta kraj doneslo. — Ali bi nam ne vedeli kakega pripomočka povedati, kako bi se ta golazen dala končati? *)

Iz Ljubljane. Volitve mestnih odbornikov so se začele. V pondeljek je volil 3. razred. Izmed 179 volivcev prišlo jih je volit (lepo število) 113, ki so izvolili z veliko večino: g. Jan. Horaka z 91 glasovi, gosp. dr. Orla z 91, gosp. Jož. Debevca z 90, in gosp. Jož. Šventnerja z 87 glasovi, — tedaj vse 4, kakor jih je „mestjanski volitni odbor“ v poslednjem listu „Novic“ nasvetoval.“ Med unimi, ki jih je nasprotna stranka pod imenom „Viele Wähler“ v „Laib. Zeit.“ nasvetovala, so dobili gospodje Jan. Pajk, Jan. Komar, Jan. Mauser in Mikl. Rudholzer ubogo malo glasov: po 20, 19, 18, 17. — Včeraj je volil 2. razred. Izmed 520 volivcev jih je prišlo volit 310. Gosp. vitez dr. Kaltenegger je bil izvoljen z 257, g. dr. Toman pa s 166 glasovi. Največ glasov (to je, 154) za njima je dobil prof. dr. Valenta, — vsi po nasvetu našega mestjanskega odbora. Ker pa je za 2 glasa premalo do čezpolovičnice dobil prof. Valenta, je danes dopoldne od 8. do 12. ure še ena (ožja) volitev samo med njim in dr. Miteisom, ki je prejel 149 glasov. Pridite tedaj *danes dopoldne* vsi gosp. volivci gotovo, ki volite po priporočilu mestjanskega odbora in volite profesorja *dr. Valenta.* — Jutri (v četrtek) voli 1. razred. Priporočajo Vam „Novice“ po nasvetu volit. mestjanskega odbora še enkrat gosp. posestnika Antona Frölich-a in gosp. trgovca Jož. Pleiweisa. — Dvoje so zopet letos razodele volitve meščanske: eno je to, da Ljubljančanje pri volitvah niso zaspanci kakor Celovčani, Gradčani itd., ampak da je politično življenje, kakor v Pragi in v Brni, živahno; drugo pa to, da je občinstvo naše tudi politično-zrelo, kajti volivci obéh strank se zvesto ravnajo po nasvetu svojih načelnikov, in ne cepijo se glasovi brez prida na vse vetre.

— 30. dne t. m. bode v deželnem zboru srečkanje kranjskih zemljiško-odveznih obligacij, po kterem se bode izplačalo 70.000 gold. V ta namen pride napovedanih 3217 obligacijnih številk v urno z vrednostjo od 3 milj. 702.290 gold.

— Po dolzih 4 mesecih je imela tukajšna kupčijsko-obrtnijska zbornica zopet sejo imeti 21. dne t. m. Al, kakor „Triglav“ piše, je več odbornikov odpisalo, da ne pridejo, dokler ni zbornica po novih volitvah vredjena; prišlo je le 7 odbornikov, tedaj zbor ni bil zadosten za kak sklep. — Kakor slišimo, ima zbornica

*) Ker nam gosenic niste natanko popisali, ne vemo za gotovo, ali je ta ista, ki jo na prvi strani današnjega lista popisujemo. Brž ko ne, pa je vendar, ker je veče škodljivke ni nad grbe. Vred.

važne reči rešiti. Ako je tako, in je zbornica res potrebna, naj bi se rešila volilna pravda; če pa zbornica ni potrebna, naj se raje razpustí.

— V dunajski „Zukunft“ se bere važna novica, da vsled „okrožnice“ občespoštovani dekan in deželni poslanec gosp. Jan. Toman, ki je v letošnjem deželnem zboru tako gorko in prepričavno zagovarjal predlog o šolstvu, se je odpovedal dekanstvu, s kterim je združeno tudi distriktno šolsko nadzorništvo, ker mu vest ne pripušča, da bi spolnoval ukaze, kteri so zoper prepričanje njegovo, ki se že mnogo let bavi po kmetih in tedaj na drobno vé, kaj je ljudskim šolam potreba, kaj ne.

— Gosp. A. Zöllner, prihodnji ravnatelj našega gledišča, se je zavezal vsaki mesec po dve slovenski igri dajati s tem, da mu deželni odbor preskrbí igre in so mu v potrebi na pomoč tudi diletanti. Izprva tedaj apelira na „viribus unitis“; gosp. Penu pa je ponudil vodstvo slov. gledišča. Dobro!

— Pevski zbor čitalničin je v pondeljek zvečer občespoštovanemu domoljubu gosp. F. Terpincu napravil k godu njegovemu lepo serenado.

— „Sokol“ je v saboto sklenil svoje zabavne shode. Vrednik g. J. Noli more reči, da „konec delo hvali.“ Za spominek, ki ga češki „Sokol“ napravi starosti svojemu, rajnemu Fügner-u, se je v tem shodu hipoma nabralo 40 gld. Prvo potovanje „Sokola“ na deželo bode, ako vreme pripušča, 6. maja v Dolsko poleg Láz.

— 18. dan t. m. so obhajali ljubljanski postrežčeki (Dienstmänner) drugo obletnico svojega obstoja s tem, da so se pod vodstvom svojega ravnatelja g. Jan. Müller-ja snidli ob ½ 7. uri zjutraj v stolni cerkvi pri sv. maši. Lepo je bilo viditi četico krepkih mož, ki so nekdaj bili vojaki, zdaj pa so zanesljivi posli na postrežbo mestu. Le en glas je, da je ta naprava zeló po volji mestjanom in da to službo pošteno opravljajo pod vodstvom g. Müllerja, kteri tako skrbno čuje nad njimi, da nismo še slišali nobene napake; zato pa tudi pri vsaki priliki ponavlja željo, da kdor se posluži postrežčeka, naj od njega vselej zahteva tudi marko, ki je spričalo rednega opravilstva. — Res moremo postrežčeke in taljige (fiakarje z enim konjem) imenovati mestu zeló priljubljene naprave.

— „Danica“ pravi, da gospoda Jeran in Šranec se nista v Jeruzalem peljala s tisto družbo, ktero je sleparski Tuvora na suho djal; ona sta pri družbi, ktero vodi pošteni dunajski komisarijat za sv. deželo; tedaj prideta brez zadržka domú.

— „Cvetja iz domačih in tujih logov“ 30. vezek, ki nadaljuje národno pripovedko „Deseti brat“ je ravnokar prišel na svetlo.

— Danes začno Primorci novi tlak delati po mestu.

— Prihodnjo nedeljo bodo tukajšni družinski rokodelci, obhajaje 11. obletnico vstanovitve svoje družbe, ob 8. uri zvečer v redutni dvorani igrali dve igri: slovensko „Sklep“, slika iz rokodelskega življenja, in nemško „Der Deserteur“ oder: „Ehre Vater und Mutter, auf dass es dir wohl gehe auf Erden.“ Pred in med igrama se bodo pele pesme: „Kako lep si dragi dom“, „Slovenca dom“, „Klic na boj“, „Radostno potovanje“, „Jägermarsch“, „Wanderlied“, nazadnje pa cesarska pesem. Vstopnine se plača 20 kr.

— Gosp. dr. Polak, advokat v Kranji, je po dolgi bolezni umrl.

— *(Prošnja.)* Preuboga vdova se s svojimi otročiči, ker še pogrebščine ne more odrajtati, obrača do milostnih src s pohlevno prošnjo za kak darek, ki ga prejema vredništvo „Novic.“

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Pruska vlada tako meša svoje zahteve, da naposled res nebo mirú brez vojske. Zahtevala je od avstrijske vlade, da orožje z rók položi; ta je rekla, da rada, ako tudi ona tako storí, in na to je prišel 23. dne t. m. iz Berolina sopet tak odgovor, da je jasno, da Prus hoče vojsko. Če tudi bi bila vojska velika nesreča za državo našo in vsak želí, da bi je ne bilo, se vendar Avstrija ne more in ne sme užugati dati od tako zagrizenega svojega sovražnika, kterega je dosihmal imenovala „zvestega zveznika.“ Naj bi v vojski, ako že mora biti, bila sreča Avstrii mila, da stáre nepokojneža nemškega, potem naj pa na veke na stran pustí Nemčijo, ktera ji še nikoli ni prijatlica bila in s ktero je zaveza nenaravna. Tako želijo vsi slovanski in rumunski avstrijski narodi, tedaj večina avstrijska. — Gotovo je, da se Lahi na vso moč pripravljajo na boj, in da Garibaldi stopi iz svojega večletnega pokoja. Zeló oblačno je tedaj političnо nebó. — Združeni odbor ogerskih in hrvaških poslancev je v Peštu imel 21. dne t. m. svojo prvo skupščino, v kteri je bil grof Majlath, kralj. stolnik (truchses), enoglasno za prvosednika izvoljen; razpravni jezik je magjarski in hrvaški, tako se pišejo tudi zapisniki. — Ali se bojo sklepi ogerskega deželnega zbora predložili vsem posameznim deželnim zborom v prevdarek ali le eni zbornici, v ktero se pošljejo nalašč za to poslanci iz vseh dež. zborov, ni še gotovo. Ministerstvo je neki za prvo (in pravo) pot. — Hrvaški deželni zbor je zopet odložen za toliko časa, da pridejo poslanci domú. — Njih Veličanstvo je potrdilo sklep deželnega zbora dunajskega, po kterem se smejo tudi v drugi šestletni zborovi dôbi predlogi delati o premembi volilnega reda za deželni zbor. — Govorí se, da ob novem letu se bo pobiranje davkov izročilo občinam (srenjam.) — Tržaški mestni zbor želí za svoje potrebe pol drug milijon gold. na pósodo, a dozdaj še ni dobil posojilca. — Škofijstvo moravsko je vpeljalo češki jezik kot svoj službeni jezik; zato dobiva od vseh krajev zahvalnice. Prav tako! Cerkveni jezik naj je tudi škofijski jezik. — Na Češkem so žebljarji v taki revščini, da se Bog usmili. Vredništvo „Zukunft“ prosi pomoči tudi druge slovanske brate. Naj bi se vslišala prošnja njegova in tudi iz Slovenskega poslalo ubozim milodarov. — Ravno ko je car ruski unidan imel stopiti v svojo kočijo, je neki grozovitnež s samokresom po njem meril, da bi ga bil ustrelil. Al previdnost Božja je odvrnila smrtno nevarnost od cara, ki po pravici stojí v vrsti najboljših vladarjev ruskih. Mladi kmet Osip Ivanović Komisorov, ki je blizo hudodelnika stal, vbrisal ga je po roki tako, da krogla ni zadela cara. Zgrabili so tolovaja brž. Vrlega kmeta pa je car že povzdignil v žlahni stan in ga obdaroval, da je oskrbljen za vse življenje svoje.

Listnica vredništva. Gosp. Z. v S: Murbovo seme ste gotovo že dobili. Nova občinska postava za Kranjsko se dobí pri bukvarju gosp. Lerherju po 30 nov. krajc. — Gosp. L. Step. v g. L.: Pošljite nam pohorskih pripovedek; ako so za natis pripravne, radi jih natisniti damo. — Gosp. K. H. v Č: Pride drugi pot gotovo; danes ni bilo mogoče. — Gosp. M. v S: Pride drugi pot.

Kursi na Dunaji 24. aprila.

5% metaliki 57 fl. 90 kr.	Ažijo srebra 105 fl. — kr.
Narodno posojilo 60 fl. 75 kr.	Cekini 5 fl. 5 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.